

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

УДК 796.071.4:658:378.1

DOI 10:25128/2415-3605.18.1.20

СВІТЛАНА КРИШТАНОВИЧ

orcid.org/0000000221479028

skrischtanovich@gmail.com

кандидат наук з державного управління, доцент
Львівський державний університет фізичної культури

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Проаналізовано діяльність вітчизняної вищої школи щодо підготовки спортивних менеджерів з урахуванням вимог сучасного ринку праці. Вказано основні проблеми, які перешкоджають формуванню менеджерів фізичної культури і спорту. Встановлено причини низького рівня підготовки менеджерів фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України. Обґрунтовано, що інноваційні підходи у формуванні майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту в нинішніх умовах є визначальним напрямом у діяльності вітчизняної вищої школи. Визначено завдання та принципи структури педагогічного процесу у ВНЗ, які мають враховувати вимоги роботодавця до спортивних менеджерів як на національному, так і на міжнародному ринках праці. Доведено, що нині систему професійної підготовки менеджерів з фізичної культури і спорту необхідно спрямувати на задоволення потреб суспільства фахівцями, які повинні знати специфіку менеджменту в різних сегментах галузі і бути конкурентоспроможними учасниками ринку праці.

Ключові слова: спортивний менеджер, фізична культура і спорт, вищий навчальний заклад, ринок праці.

СВЕТЛАНА КРЫШТАНОВИЧ

skrischtanovich@gmail.com

кандидат наук государственного управления, доцент
Львовский государственный университет физической культуры

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Проанализирована деятельность высшей школы Украины в направлении подготовки спортивных менеджеров с учетом требований рынка труда. Указаны основные проблемы, которые препятствуют формированию менеджеров физической культуры и спорта. Установлены причины низкого уровня подготовки менеджеров физической культуры и спорта в ВУЗ. Обосновано, что инновационные подходы в формировании будущих менеджеров физической культуры и спорта в нынешних условиях являются определяющим направлением в деятельности отечественной высшей школы. Определено задание и принципы структуры педагогического процесса в ВУЗ, которые должны учитывать требования работодателя к спортивным менеджерам как на национальном, так и на международном рынках труда. Доказано, что в настоящее время систему профессиональной подготовки менеджеров из физической культуры и спорта необходимо направить на удовлетворение потребностей общества специалистами, которые должны знать специфику менеджмента в разных сегментах отрасли и быть конкурентоспособными участниками рынка.

Ключевые слова: спортивный менеджер, физическая культура и спорт, высшее учебное заведение, рынок труда.

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR FORMING FUTURE MANAGERS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION

The activity of the higher school of Ukraine in the direction of training sports managers with regard to labor market requirements is analyzed. The main problems that impede the formation of managers of physical culture and sports are specified. The reasons of the low level of training of managers of physical culture and sports in higher educational establishments are established. It is substantiated that innovative approaches in the formation of future managers of physical culture and sports in the current conditions are the determining direction in the activity of the national higher education. The tasks and principles of the structure of the pedagogical process in higher educational establishments, which should take into account the requirements of the employer to the sports managers at both the national and international labor markets, are determined. It is proved that now the system of professional training of managers in physical culture and sports should be directed to meet the needs of society by specialists who must know the specifics of management in different segments of the industry and be competitive players in the labor market.

Keywords: *Sports manager, physical culture and sport, higher education institution, labor market.*

В умовах сьогодення важливим завданням українських ВНЗ є підготовка конкурентоспроможних спортивних фахівців, які здатні ефективно працювати в ринкових умовах. Трансформація нашого суспільства, яка розпочалась з перших років державної незалежності, активний вплив ринку на розвиток галузі фізичної культури і спорту зумовили нові вимоги перед вітчизняною вищою школою. Пройшовши тривалу історичну еволюцію, система професійної підготовки майбутніх менеджерів з фізичної культури і спорту сформувалась у 1990-і роки і саме тоді була введена спеціальність Фізична культура і спорт.

Метою статті є виявити причини, що перешкоджають формуванню майбутнього менеджера фізичної культури і спорту у вищій школі, та визначити перспективи їх конкурентності на вітчизняному і міжнародному ринках праці.

У 1996 р. було запроваджено нову навчальну програму підготовки спортивних менеджерів за спеціалізацією «Менеджмент і управління фізичним вихованням і спортом». Вища школа України отримала можливість перебудувати свою діяльність щодо підготовки майбутніх спортивних фахівців з урахуванням нових вимог суспільства. Відкриття цієї спеціалізації стало результатом поступового переходу економіки країни до ринкових відносин. Це потребувало уточнення теорії й методології підготовки спортивних менеджерів, розробки нової моделі майбутнього фахівця, визначення цілей, змісту, форм і основних методів навчання.

Державні вимоги щодо підготовки спортивних менеджерів містять ключові концептуальні положення, рекомендації змісту, рівнів та форм їх виховання, оцінку їх професійної компетентності. Так, Закон України «Про вищу освіту» ґрунтується на визначенні професійної компетентності стосовно вимог до цих фахівців та якості вищої освіти, що спрямовує ВНЗ до надання випускникам відповідного професійного рівня.

Процес професійної підготовки майбутніх менеджерів з фізичної культури і спорту повинен реалізовуватись у таких напрямках: удосконалення організаційно-правових форм їх підготовки, які мали би стати найбільш ефективними для функціонування фізкультурно-спортивної сфери з урахуванням характерних властивостей останньої; обґрунтування найбільш раціональних способів залучення спортивних менеджерів до діяльності та розвитку фізкультурно-спортивних організацій; підвищення їх конкурентоспроможності в умовах інтеграції з європейським освітнім простором і міжнародним ринком праці; визначення умов, за яких майбутні спортивні фахівці будуть здатні ефективно та раціонально користуватись мережею фізкультурно-спортивних споруд і кожною з них осібно, та зможуть налагодити процес реалізації великої кількості білетів на спортивні змагання, абонементи для занять у фізкультурно-оздоровчих групах тощо [18].

За підсумками проведеного анкетного опитування працівників керівних рівнів галузі фізичної культури і спорту, викладачів і студентів ВНЗ встановлено [1; 15], що діюча в Україні

система підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту загалом малоефективна і не відповідає сучасним потребам суспільства кваліфікованих кадрів для цієї галузі.

Серед основних причин, які спровокували кризову ситуацію у галузі фізичної культури і спорту, можна виділити такі як: престижність професій у галузі фізичної культури і спорту на дуже низькому рівні, у працівників галузі відсутні мотиваційні чинники тощо [11].

Рівень науково-методичного забезпечення фізичної культури і спорту раніше не відповідав і нині не відповідає сучасним вимогам. Мережа науково-дослідних лабораторій при ВНЗ неукomплектована необхідним обладнанням й апаратурою, практично вона не функціонує. Фінансування науки в галузі спорту становило 0,42 % від загальних видатків бюджету держави на фізичну культуру і спорт. Крім цього, рівень економічного стимулювання фахівців з фізичної культури і спорту також негативно відображався на процесі розвитку та становлення ринкових відносин у цій галузі. Так, заробітна плата вітчизняних викладачів, які безпосередньо готували фахівців для галузі фізичної культури і спорту, була значно меншою, ніж заробітна плата їхніх колег з європейських країн. За цим показником Україна поступалася також пострадянським країнам [17]. Через це багато провідних українських вчених виїжджали за кордон.

Обставина, що склалася у галузі підготовки менеджерів фізичної культури і спорту, була зумовлена, на справедливу думку Є. Вербового та О. Головійчука [1] певними факторами, а саме: розбіжністю нормативно-правової бази з сучасними реаліями; недофінансуванням та низьким матеріально-технічним забезпеченням резервного й дитячо-юнацького спорту; незадовільним становищем щодо матеріально-технічної бази загалом. В Україні забезпечення громадськості фізкультурно-спортивними залами (розрахунок на 10 тис. осіб) нижчий у 2–3 рази, ніж у розвинутих країнах, плавальними басейнами – у 30 разів; обмежене фінансування з бюджету держави (з бюджету держави виділялось у середньому 0,5 %, з бюджетів місцевих – 2 % їх видатків), нерезультативне залучення коштів з інших джерел фінансування; дисбаланс у системі підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у галузі спорту; недостатній рівень наукового забезпечення щодо підтримки розвитку фізичної культури і спорту; фінансове забезпечення наукових досліджень в галузі спорту вкрай незадовільне; не проводиться популяризувати здорового способу життя серед населення країни тощо. Негативним моментом була також непослідовність в реалізації державної політики стосовно виконання норм законів та розпоряджень, які регламентували ті або інші елементи навчального процесу в системі вищої освіти України.

Крім цього, з 1995 р. ринкові відносини широко почали запроваджуватися в діяльність ВНЗ [5]. У зв'язку з цим стрімко зменшувалася питома вага контингенту студентів, які вчилися за рахунок бюджетних коштів це спричинило збільшення питомої ваги студентів, які навчалися за рахунок фінансування фізичних осіб, що негативно позначилося на рівні фахової підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту.

Знижувалась престижність роботи у галузі фізичної культури і спорту через низьку оплату праці та незабезпеченість щодо соціальних гарантій. Унаслідок цього почав старіти професійний корпус працюючих фахівців, середній вік яких складав приблизно 50 років.

Розглядаючи динаміку показників кадрового забезпечення сфери Фізична культура і спорт відповідно до даних щорічної статистичної звітності [4, с. 3] можемо стверджувати, що в Україні було в 1992 р. 66963 штатних спортивних фахівців, не враховуючи платних тренерів й інструкторів. Варто також звернути увагу на різну спрямованість і мінливість динаміки досліджуваних показників кадрового забезпечення різних категорій спортивних фахівців. У 2009 р. зафіксовано зменшення інструкторів з фізичної культури в сільській місцевості порівняно з 1992 роком майже в 20 разів, 787 і 15256 працівників відповідно.

Зміна державного політичного курсу, перехід до механізмів ринкового господарювання, спричинили тотальне скорочення працівників у сфері сільського господарства, зменшилося державне фінансування соціальної сфери села, що зумовило неспроможність, а декуди і явне небажання нових господарів вкладати фінанси у розвиток соціальної інфраструктури села, зокрема й фізичну культуру і спорт. Зменшилося кількість інструкторів-методистів з фізичної культури (–46,3 %), керуючих і викладачів фізичного виховання у професійно-технічних навчальних закладах (–14,8 %) [7]. На початку 2013 р. 33,5 % інструкторів-методистів з фізичної культури і спорту не мали спеціальної освіти. Ситуація ускладнювалася також тим, що в країні відчувалась відсутність ефективної державної політики у сфері підготовки фахівців для

цієї галузі, які відповідали б сучасним вимогам. Внаслідок цього на галузевому ринку праці виник дисбаланс між попитом на фахівців з фізичного виховання і спорту та їхньою пропозицією.

Падіння рівня підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту було зумовлено особливостями національного ринку фізкультурно-спортивних послуг. По-перше, низький рівень попиту на фізкультурно-спортивні послуги. В Україні фізичною культурою та спортом займається близько 7 млн. людей, що становило 15,39 % населення [16]. Це зумовлено низьким рівнем доходів, обмеженим вільним часом активного населення, відсутністю економічних мотивацій щодо зміцнення здоров'я. По-друге, обмежена кількість та низька якість пропозицій фізкультурно-спортивних послуг, які пропонувались. Це є наслідком низького рівня матеріально-технічного, кадрового, наукового, організаційного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту. По-третє, повільне формування необхідних компонентів галузевого ринку через негативний вплив зовнішнього економічного середовища на сферу фізичної культури і спорту.

Низький рівень підготовки менеджерів фізичної культури і спорту зумовлений такими проблемами, як: невідповідність рівня їх підготовки до потреб населення у послугах, що надаються за місцем проживання, в місцях відпочинку населення, та для людей з інвалідністю; дефіцит спортивної інфраструктури, яка здатна задовольняти потреби населення; відсутність ресурсного забезпечення галузі фізичної культури і спорту, зокрема організаційного, фінансового, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного, медико-біологічного й інформаційного тощо.

Розглядаючи стан кадрового забезпечення підготовки спортивних менеджерів для різних сфер, зокрема Збройних сил, органів безпеки і внутрішніх справ України, олімпійський, параолімпійський професійний спорт, фізична культура серед інвалідів спостерігаємо їх низький рівень фаховості щодо соціальної взаємодії, а саме: вступати в контакт, спілкуватися з людьми, які приймали участь у спортивних секціях, досягати взаємної згоди, надавати допомогу тощо. Ці питання пов'язані з повільним вирішенням соціально-психологічної адаптації студентів у вузівському середовищі. На думку В. Казміренко [6], вона має включати в себе, по-перше, фахову адаптацію, зокрема адаптацію до умов, змісту та самодисципліни щодо організації навчального процесу, формування навиків та скерованість у навчальну та наукову роботу; по-друге, активну або пасивну адаптацію індивіда до колективу, вибудовування взаємовідносин у студентській групі, вироблення особистісного стилю поведінки; по-третє, соціально-фахову адаптацію - це сприйняття соціальних вимог до майбутньої фахової роботи.

Безперечно, професійна освіта вимагає від студентів уміння само організовувати свій навчальний процес, засвоювати культуру розумової праці, самодисципліну, навички раціонального планування часу. Подібні навички, у студентів молодших курсів є ще не сформованими та пасивність щодо формування їх у старших курсах ставали згодом причиною невдач у майбутньому в їх професійній діяльності. Серед проблем, з якими стикалися студенти перших курсів, вчені називають такі: об'єктивні - це ті, що зумовлені новим змістом навчання, взаємодії, комунікації; суб'єктивні, що характеризуються особливостями самого індивіда (тривожність, невпевненість, боязнь тощо); педагогічні (недостатнє розроблення методичного забезпечення, проведення навчально-виховного процесу, неготовність викладачів до вікової та індивідуальної особливості студентів) [3].

Загальний стан підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту свідчить, що не вистачає фахівців для роботи у спортивних секціях з інвалідами і, зокрема учасниками АТО, які отримали важкі поранення. За даними "Інваспорт", майже 2 % інвалідів нашої країни залучені до фізкультурно-оздоровчої діяльності, але решта такої можливості не мають [9]. Зазначимо, що спорт інвалідів в Україні – новий розділ у теорії і практиці діяльності спортивних менеджерів, котрий потребує посиленої уваги і подальшого забезпечення висококваліфікованими фахівцями.

Для галузі фізичної культури і спорту, важливими є загальна динаміка сучасного ринку праці. Де є потреба у фахівцях фізкультурно-спортивного профілю, зокрема менеджерів фізичної культури і спорту. Які мають відповідати вимогам спеціальної й особистісної компетентності та їх професійної підготовки. На жаль, результати наукових досліджень, які проводили О. Горбенко [2], Ю. Мічуда [10] та ін, підтверджують, що фахівців фізичної культури і

спорту недостатньо підготовлені для здійснення професійних функцій, не мають авторитету серед керівників спортивних закладів, недостатньо компетентні в професійній діяльності. Проведений аналіз І. Ткачівської [14] щодо рівня готовності до професійної діяльності студентів Львівського державного університету фізичної культури засвідчив, що жоден з них не досяг високого та достатнього рівнів: 68,8 % студентів – середній і 31,2 % – низький.

Значна кількість досліджень і досвід роботи показують, що 50–60 % молодих фахівців закінчивши ВНЗ не готові до професійної діяльності. У них відсутнє усвідомлення цінностей щодо фізичної культури і спорту, як пріоритетного ресурсу збереження здоров'я громадян, яке призводить до зниження працездатності та тривалості життя загалом [13].

Вирішальна роль у підготовці майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту до професійної діяльності належить такому фактору, як конкурентоспроможність даних фахівців, а саме професійні перспективи, що постають перед ними після закінчення ВНЗ. Адже, в майбутньому професійна діяльність менеджерів фізичної культури і спорту може реалізовуватись в освітніх установах, спортивних клубах, фізкультурно-спортивних організаціях, професійних спортивних командах, комерційних фізкультурно-спортивних організаціях, недержавних установах, у яких здійснюється підприємницька діяльність, адже процес комерціалізації фізичної культури і спорту в Україні набуває все більшої актуальності.

Успішність і конкурентоспроможність майбутнього менеджера з фізичної культури і спорту можлива за наявності таких особистісних якостей: готовність до будь-яких змін, умінням швидко й ефективно пристосовуватися до сучасних умов, а саме бути професійно мобільним. Як засвідчує практика, мобільність формуються не в усіх майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. Тому, значна частина цих фахівців відчуває значні труднощі при зміні професійних чи соціальних умов, що може спричинити серйозні психологічні та соціальні проблеми індивіда. Це доводить актуальність формування професійної мобільності майбутніх спортивних менеджерів. Як зазначає Л. Сушенцева [12, с. 54], підготовка майбутнього кваліфікованого фахівця, який здатний до професійної мобільності, буде результативною, якщо вона здійснюватиметься в професійно впорядкованому освітньому середовищі і буде вирішувати два завдання щодо навчання - це адаптація майбутнього кваліфікованого фахівця до змін; вміння реалізувати професійну діяльність у непередбачуваних умовах.

При формуванні професійної мобільності у випускників ВНЗ потрібно акцентувати увагу на самоосвіті, саморозвитку та самореалізації майбутнього менеджера з фізичної культури і спорту. Адже, професійна мобільність вимагає від них соціально-професійний досвід та знання, що мають постійно поновлюватись, а вміння, навички та компетенції – підвищуватися. Тому, майбутні менеджери фізичної культури і спорту мають розвивати внутрішню мотивацію, формувати здібності до усвідомленого та самостійного прийняття рішень, набувати навички критичного мислення, керування людьми, комунікації тощо. Потрібно, щоб кожний випускник ВНЗ був готовий повною мірою реалізувати власний інтелектуальний потенціал в професійній діяльності та працювати за межами своїх можливостей, тобто, виходити з зони комфорту.

Впровадження інноваційних наукових підходів щодо формування професійної мобільності майбутніх спортивних менеджерів в сучасних ринкових умовах підтверджує, що визначальним напрямом у роботі ВНЗ має бути чітка орієнтація на вимоги роботодавців. Тому, професійна мобільність менеджерів фізичної культури і спорту, має відповідати попиту ринку праці й особистісним потребам цих спеціалістів.

Згідно з даними управлінь освіти та науки облдержадміністрацій України існує проблема щодо забезпечення менеджерами фізкультурно-спортивних організацій. Простежується зменшення кількості фахівців для роботи в ДСШ, характерним є відсутність молодих фахівців. Відбувається зменшення кадрів з фізичної культури і спорту у недержавних організаціях, а в більшості, їх не має в штатному розкладі. Це є наслідком недофінансування даної сфери діяльності. Головною причиною, як стверджує В. Мартиненко [8, с. 112], є те, що в країні не існує концепції, яка б внесла розуміння, що система безперервної підготовки менеджерів фізичної культури і спорту має фінансуватися не лише за рахунок державного бюджету.

Сучасні соціально-економічні реалії вимагають формування фахівців з фізичної культури і спорту високого рівня. Роботодавці вимагають від менеджера фізичної культури і спорту не просто певного набору знань, умінь і навичок, а й усвідомлення цінностей даної галузі. Сучасний менеджер повинен мати достатній рівень освіти для ефективної професійної

діяльності, вміти використовувати отримані знання та інформацію на практиці, бачити реальні проблеми та знаходити шляхи їх подолання, вміти критично та нестандартно мислити, проектувати, аналізувати професійну діяльність і передбачати її наслідки, бути готовим до організаційної й управлінської роботи. Крім того у нього мають бути сформовані певні моральні якості: вміння працювати з людьми, вирішувати конфліктні ситуації, брати на себе відповідальність за управлінські рішення, бути активним, самостійним, готовим змінити професійний профіль.

Розглянуті вимоги до менеджера фізичної культури і спорту визначають завдання та принципи структури педагогічного процесу з врахуванням потреб вітчизняного та міжнародному ринків праці. Вони були обґрунтовані в Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, яка була затверджена 1 березня 2017 р. на засіданні Кабінету Міністрів України. В основу цієї програми було покладено комплексний підхід для вирішення проблем розвитку фізичної культури і спорту. Її виконання передбачає гарантування підвищення спеціальних знань, професійності та майстерності фахівців у цій сфері, які будуть працювати в сучасних ринкових соціально-економічних умовах.

Кадрове забезпечення галузі фізичної культури і спорту потребує значного переосмислення та дисбалансу щодо підготовки фахівців, а саме: з однієї сторони – це перевищення дійсних потреб у числі ВНЗ, які готують спеціалістів з фізичної культури і спорту, а з іншої – фізкультурно-спортивна діяльність потребує кваліфікованих спортивних менеджерів. Встановлені проблеми є негативними економічними та соціальними наслідками розвитку країни. Нині для підготовки менеджерів фізичної культури і спорту необхідно впроваджувати ефективні зміни використовуючи сучасні наукові підходи, об'єднуючи зусилля зацікавлених організацій і громадськості. У підготовці майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту актуальним має бути стратегічна направленість, яка досягається через удосконалення процесу, прогнозування пріоритетних завдань щодо підготовки цих фахівців, застосування програмно-цільового та системного підходів у їх опрацюванні та реалізації.

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі 2016 р. експерти озвучили важливі навички, які необхідні для успішної кар'єри, набуття яких гарантуватиме конкурентоспроможність менеджерів фізичної культури і спорту на сучасному ринку праці. Тому, компетентність цих фахівців має визначатися у професійних знаннях, уміннях та навиках, готовності до виконання майбутньої роботи, а саме: уміти приймати рішення щодо усунення проблем, критично мислити, бути креативними, мати організаторські навички та вміти управляти людьми, бути комунікативними, емоційно інтелектуальними, брати на себе відповідальність, орієнтуватися на клієнта, володіти ораторським мистецтвом, бути адаптивним до сучасних реалій тощо.

Спектр діяльності менеджерів з фізичної культури та спорту у нових соціально-економічних умовах, їх затребуваність у цій галузі, прояв надмірної цікавості у випускників шкіл до цієї спеціальності, зумовлюють потребу у підготовці студентів даного профілю та професійної діяльності менеджера фізичної культури і спорту.

Отже, можемо стверджувати, що сьогодні система професійної підготовки менеджерів з фізичної культури і спорту має бути спрямована на задоволення потреб суспільства фахівцями, які повинні знати специфіку менеджменту в різних сегментах галузі: професійний спорт, державні структури управління, комерційні організації тощо.

Вказана проблема потребує надалі системного вивчення, дослідження та впровадження сучасних педагогічних технологій професійної освіти майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту у ВНЗ України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербовий Є. М. Розвиток фізичної культури і спорту в сучасних умовах / Є. М. Вербовий, О. В. Головійчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_APSN2009/Sport/48353.doc.htm.
2. Горбенко О. В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / О. В. Горбенко. – Львів, 2002. – 20 с.
3. Гусак В. В. Проблеми розвитку фізичного виховання в Україні / В. В. Гусак, П. А. Слобожанінов, А. А. Слобожанінов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2015. – Вип. 8. – С. 117–122.

4. Державні статистичні спостереження за фінансовою та статистичною звітністю 1996–2008 роки. Діяльність у сфері спорту. Табличний матеріал. – К.: Держкомстат України, 2009. – 21 с.
5. Жилияєв І. Б. Вища освіта України: стан та проблеми / І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець, М. В. Сьомкін. – К.: НДІ інформатики і права НАПрН України, Ін-т вищої освіти НАПН України, 2015. – 96 с.
6. Казміренко В. П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
7. Ліщук С. В. Механізми державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні: дисертація ... канд. наук з державного управління: 25.00.02 / С. В. Ліщук. – Рівне, 2015. – 176 с.
8. Мартиненко В. В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту / В. В. Мартиненко // Наукові праці: Серія: Педагогіка – 2009. – Вип. 99. – Т. 112. – С. 111–115
9. Матвеев С. Адаптивный спорт и олимпийское движение / С. Матвеев, И. Когут, Л. Шульга // Наука в Олимпийском спорте (специальный выпуск). – 2006. – № 1. – С. 9–14.
10. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку / Ю. П. Мічуда. – К.: Олімпійська література, 2007. – 216 с.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» від 9 грудня 2015 р. № 1320-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
12. Сушенцева Л. Л. Прогностичне обґрунтування формування професійної мобільності в умовах інформаційного суспільства / Л. Л. Сушенцева // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2012 р.) / За заг. ред. В. О. Радкевич. – К.: ІПТО НАПН України, 2012. – С. 53–58.
13. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.
14. Ткачівська І. М. Характеристика готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності / І. М. Ткачівська // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2007. – Вип. 113. – С. 58–62.
15. Третьяков М. О. Стан професійних знань і вмінь студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю / М. О. Третьяков, І. Е. Лапичак // Теорія і практика фізичного виховання. – 2004. – № 2. – С. 42–49.
16. Україна спортивна в цифрах і коментарях. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Україна спортивна в цифрах і коментарях. – К.: Держкомспорт України, 2005. – С. 181–185.
18. Циганок О. В. Сучасні системи організації фізичної культури і спорту / О. В. Циганок, Д. Є. Сатін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/sport/77/12766-suchasni-sistemi-organizaci%D1%97-fizichno%D1%97-kulturi-i-sportu.html>

REFERENCES

1. Verbovyi Ye. M. Rozvytok fizychnoi kultury I sportu v suchasnykh umovakh [Development of physical culture and sports in modern conditions]/ Ye. M. Verbovyi, O.V. Holoviichuk [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rusnauka.com/17 APSN 2009/Sport/48353.doc.htm>.
2. Horbenko O. V. Naukovo-metodychne obhruntuvannya kadrovoi potreby sfery fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini [Scientific and methodological substantiation of personnel needs of the sphere of physical culture and sports in Ukraine]: avtoref. dys. ... kand. nauk z fizychnoho vykhovannya I sportu: 24.00.02 / O. V. Horbenko – Lviv, 2002. – 20 s.
3. Husak V. V. Prjblemy rozvytku fizychnoho vykhovannya v Ukraini [Problems of Physical Education Development in Ukraine] / V. V. Husak, P. A. Slobozhaninov, A. A. Slobozhaninov // Visnyk Kamyanets-Podilskoho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Fizyчне vykhovannya, sport I zdorovyva lyudyny. – 2015. – Vyp.8. – S. 117–122.
4. Derzhavni statystychni sposterezhennya za finansovoyu ta statystychnoyu zvitnistyu 1996-2008 roky. Dyalnist u sferi sportu. Tablychnyi material. [State statistical monitoring of financial and statistical reporting 1996-2008. Activities in the field of sports. Table material.] – K.: Derzhkomsport Ukrainy, 2009. – 21 s.
5. Zhylyayev I. B. Vyshcha osvita Ukrainy stan ta problem [Higher education in Ukraine: state and problems] / I. B. Zhylyayev, V. V. Kovtunets, M. V. Somkin. – K.: NDI informatyky I prava NAPrN Ukrainy, In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2015. – 96 s.
6. Kazmirenko V. P. Prohrama doslidzhennya psykhologo-sozialnykh chynnykiv adaptatsii molodoi lyudyny do navchannya u VNZ ta maibutnoi profesii [Program of research of psycho-social factors of adaptation of a young person to study at higher educational institutions and the future profession]/ V. P. Kazmirenko // Prakrychna psykhohiia ta sozialna robota. – 2004. – № 6. – S. 76–78.

7. Lishchuk S. V. Mekhanizmy derzhavnogo rehulyuvannya rozvytku fizychnoi kultury ta sportu v Ukrain [Mechanisms of state regulation of development of physical culture and sports in Ukraine]: dys. ... kand. nauk z derzhavnogo upravlinnya: 25.00.02 / S. V. Lishchuk. – Rivne, 2015. – 176 s.
8. Martynenko V. V. Bezperervna pidhotovka fakhivziv fizychnoho vykhovannya I sportu [Continuous training of specialists in physical education and sports] / V. V. Martynenko // Naukovi prazi: Seriya: Pedagogika. – 2009. – Vyp. 99, t. 112. – S. 111–115.
9. Matveev S. Adaptivnyi sport I olimpiuskoie dvizhenie [Adaptive sport and Olympic movement] / S. Matveev, I. Kohut, L. Shulha // Nauka v Olimpiiskom sporte (spetsialnyi vypusk). – 2006. – № 1. – S. 9–14.
10. Michuda Yu. P. Sfera fizychnoi kultury i sportu v umovakh rynku [The sphere of physical culture and sports in the market conditions] / Yu. P. Michuda. – K.: Olimpiiska literatura, 2007. – 216 s.
11. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennya Konzeptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku fizychnoi kultury I sportu na period do 2020 roku vid 9 hrudnya 2015 p. № 1320-p. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Concept of the State Target Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the Period until 2020" of December 9, 2015, No. 1320-p.] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
12. Sushenzeva L. L. Prohnostychno obruntuvannya formuvannya profesiinoi mobilnosti v umovakh informaziinoho suspilstva [Prognostic basis for the formation of professional mobility in the information society] / L. L. Sushenzeva // Naukovo-metodychno zabezpechennya profesiinoi osvity I navchannya: materialy Zvitnoi naukovo-praktychnoi konferenzii (Kyiv, 29 berezhnya 2012 r.). / Za zah. red. V. O. Radkevych. – K.: IPTO NAPN Ukrainy, 2012. – S. 53–58.
13. Sushchenko L. P. Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannya ta sportu (teoretyko-metodolohichnyi aspekt): monohrafiya [Professional training of future specialists in physical education and sports (theoretical and methodological aspect): monograph] / L. P. Sushchenko. – Z.: ZDU, 2003. – 442 s.
14. Tkachivska I. M. Kharakterystyka hotovnosti vchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diyalnosti [Characteristics of readiness of teachers of physical culture for professional activity] / I. M. Tkachivska // Visnyk Cherkackoho universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky. – Cherkasy, 2007. – Vyp. 113. – S. 58–62.
15. Tretyakov M. O. Stan profesiinykh znan i vmin atudentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv fizkulturnoho profilu [The state of professional knowledge and skills of students of higher educational institutions of physical education] / M. O. Tretyakov, I. E. Lapychak // Teoriya i praktyka fizychnoho vykhovannya. – 2004. – № 2. – S. 42–49.
16. Ukraina sportyvna v tsyfrakh I komentaryakh [Ukraine's sport in figures and comments]. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Ukraina sportyvna v tsyfrakh I komentaryakh [Ukraine sports in figures and comments]. – K.: Derzhkomsport Ukrainy, 2005. – S. 181–185.
18. Tsyhanok O. V. Suchasni systemy orhanizatsii fizychnoi kultury i sportu [Modern systems of organization of physical culture and sports] / O. V. Tsyhanok, D. Ye. Satin [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.staationline.org.ua/sport/77/12766-suchasni-sistemi-organizaci%D1%97-fizichno%D1%97-kulturi-i-sportu.html>

Стаття надійшла в редакцію 01.02.2018 р

УДК 304.374

DOI 10:25128/2415-3605.18.1.21

НАТАЛІЯ ЧАГРАК

orcid.org/0000-0002-1583-2278

nich.edu@gmail.com

докторант, кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ

ОСВІТА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ УСПІШНОГО СТАРІННЯ

Відзначено, що в період стрімкого технічного, технологічного та економічного розвитку багатьох країн світу з одночасним процесом демографічного старіння суспільства освіта людей похилого віку (старших дорослих) стала важливим напрямом соціально-економічної політики. Така